

Kasvinterveysyksikön VASU-raportti 2014

OSA I Kasvinterveys ja taimiaineisto

SISÄLLYS

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA	2
2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN	3
3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS	10
3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys	10
3.2 Puutteiden analyysi	12
4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	13
5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	13
5.1 Toimijoiden säädöstentuntemuksen varmistaminen	13
5.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen	13
5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet	14
6 VALVONNAN RESURSSIT	15
7 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN	15

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA

Taimitarhoilta löydettiin luomun rokkovirusta sekä omenan lisäversoisuustautia. Luomun rokkovirus löydettiin nyt ensimmäistä kertaa taimitarhulta. Omenan lisäversoisuustautia on todettu vuodesta 2012 lähtien omenaviljelmiltä ja vuoden 2014 löydökset olivat ensimmäiset taimiaineiston tuotannossa. Tapukset ovat erityisen hankalia siksi, että taudit löytyivät taimitarhojen emokasveista. Kasvinterveyden valvonta ja viljelijöiden omat varotoimet eivät näin ollen ole riittäneet estämään näiden kasvintuhoojien leviämistä Suomeen eikä taimiaineiston tuotantoon. EU:n kasvintarkastusjärjestelmässä taimiaineiston markkinointia ei ole estetty alueille, joilla jotakin kasvintuhoojaa ei vielä esiinny, vaan tuhojien leviäminen pyritään estämään taimiaineiston tuotantopaikkojen tarkastuksilla ja kasvipassijärjestelmällä. Järjestelmä takaa taimiaineiston vapaan kaupan, mutta ei pysty täysin estämään kasvintuhoojien leviämistä.

Suomessa taimitarhojen valvonta on perustunut kasvintuhoojien silmävaraisiin tarkastuksiin ja siihen oletukseen, että esimerkiksi luomun rokkovirusta ja omenan lisäversoisuustautia ei esiinny Suomessa eikä erityistä syytä suojella taimitarhojen emokasveja tuhoajilta ole. Kyseisten tuhojien sekä monien muiden puuvartisten kasvien tautien valvonnan ongelmana on, että ne leviävät piilevästi taimiaineistossa ja saastunta voi tulla esille vasta vuosien kuluttua taudinaiheuttajan lisääntyneenä kasveissa ja / tai olosuhteiden ollessa taudinaiheuttajalle suotuisat. Näille tuhoajille on ominaista myös se, että niiden hävittäminen on erittäin vaikeaa tai mahdotonta tuhojien päästyä leviämään tuotantopaikoille. Valvonnassa joudutaankin jatkossa todennäköisesti keskittymään tuhojien hävittämisen sijasta niiden leviämisen estämiseen, jotta edellytykset kotimaiselle taimituotannolle säilyvät, vaikka siitä vaarallisia kasvintuhoojia löydettäisiinkin.

Koloradonkuoriaisen leviämisen estämisessä valvonta on onnistunut. Koloradonkuoriaisia on vuodesta 2000 lähtien löytynyt Suomesta 455 esiintymää, mutta tarkastusten ja hävittämistoimenpiteiden ansiosta pysyviä esiintymiä ei ole päässyt muodostumaan.

Puisen pakkausmateriaalin ISPM 15 –standardin mukaiset käsittely- ja merkintävaatimukset tulivat voimaan vuonna 2005, joten tarkastuksia on nyt tehty 10 vuoden ajan. Tänä aikana on käynyt selväksi, että standardin mukainen käsittely ei kokonaan poista esimerkiksi mäntyankeroisten ja aasialaisten runkojäärrien leviämiskäyttöä pakkausmateriaalista. Asia tulisi nostaa esille kansainvälisillä foorumeilla, jotta voitaisiin selvittää, miten käsittelyjä tulisi muuttaa tuhojien hävittämiseksi. Muussa tapauksessa on suuri riski, että esimerkiksi mäntyankeroinen tulee leviämään nykyistä laajemmalle alueelle.

Myös Venäjän tuontipuun tarkastukset aloitettiin 10 vuotta sitten. Tänä aikana Venäjän Euroopan puolelta tuotavaa havupuutavaraa (muut lajit kuin lehtikuusi) on tarkastettu 1-3 % maahan tuoduista lähetyksistä. Vaarallisia kasvintuhoojia ei ole löytynyt, vaikka tarkastetuista lähetyksistä otetaan runsaasti mäntyankerois- ja hyönteisnäytteitä. Tarkastustason noustua kolmeen prosenttiin vuonna 2010 näytteitä ole voitu ottaa enää yhtä suuresta osuudesta tarkastettuja lähetyksiä kuin aikaisemmin. Venäjän viranomaiset ovat parantaneet toimintaansa havupuutavaran kasvinterveystodistusten kirjoittamisessa, sillä maahantuontikieltoja ei enää juurikaan anneta asiakirjavirheiden vuoksi. Myös lehtikuusisahatavaran laatu on parantunut.

2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

Tarkastukset tuotantopaikoilla

Yksikön säästötavoitteiden saavuttamiseksi valvontasuunnitelmaa muutettiin loppukesästä siten, että etelänjauhiaisen ja ritsomanian kartoitukset jätettiin pääosin tekemättä. Etelänjauhiaisen osalta vähennykset kohdistuivat syksyn tarkastuksiin. Ritsomaniakartoitusta tehtiin ainoastaan Pohjois-Pohjanmaalla Eviran toimesta. Lisäksi vähennettiin perunan rengasmädän kartoituksia ja harvennettiin näytteenottotiheyttä. Kartoitukset pyrittiin tekemään viranomaistyönä, jolloin säästöjä syntyi ostopalvelun vähenemisestä. Kartoitukset kohdennettiin tiloille, joilta perunaa menee vientiin.

Säästötavoitteista huolimatta tuotantopaikkojen tarkastukset toteutuivat hyvin (Taulukot 1 sekä 3-6). Kahden taimitarhan tuhojaesiintymät aiheuttivat tavanomaista enemmän lisätarkastuksia paitsi kyseisillä niin myös muilla taimitarhoilla esimerkiksi omenan lisäversoisuustautijäljityksen vuoksi. Kasvihuoneviljelmille levisi taimiaineiston mukana etelänjauhiaisia, palsamin kuoliolaikkuvirusta ja tomaatin pronssilaikkuvirusta. Saatuneiden taimierien jäljitysten ja torjuntapäätösten toimenpidevalvontojen takia kevätkaudelle suunniteltujen kasvihuonetarkastusten tavoitteet ylittyivät. Suunnitelluista mansikantuotannon kartoituksista toteutui vain kolmasosa. Tarkastuksia oli suunniteltu tehtäväksi viljelijöiden ilmoitusten perusteella, mutta ilmoituksia ei juurikaan tullut.

Taulukko 1. Eviran, Ely-keskusten ja valtuutettujen tekemät tarkastukset.

	Kpl	Toteuma-%
Taimituotanto	254	100
Puutarhatuotannon kartoitukset	714	88
Perunantuotanto	518	105
Metsä- ja puutavaratuotanto sekä puisen pakkausmateriaalin tuonti- ja markkinavalvonta	1245	99
Tuontitarkastukset ¹	3409	
Vientitarkastukset	39	31
Rekisteröintiedellytysten tarkastukset	89	79
Markkinavalvonta	305	92
Makroeliöiden tarkastukset	127	89
Yhteensä	6700	

¹ Tuonnissa toteuma-% vaihtelee riippuen tuotteille säädetyistä tarkastustasoista.

Vientisahojen ja puisen pakkausmateriaalin valmistajien tarkastuksia tehtiin suunniteltua enemmän. Kiinasta tuodun kivitavaran puista pakkausmateriaalia tarkastettiin Euroopan komission täytäntöönpanopäätöksen perusteella. Kivilähetyksiä tuotiin 371 erää, joista tarkastettiin fyysisesti 36 %, eli 132 tuontilähetystä.

'*Candidatus Liberibacter solanacearum*' -bakteerin (liberibakteeri) esiintymisen kartoitusta porkkanaviljelmillä jatkettiin MMM:n rahoittamassa Helsingin yliopiston, MTT:n ja Eviran yhteishankkeessa. Syksyn 2013 kartoitusnäytteiden analysointi saatiin valmiiksi. Kartoituksen tulokset (Taulukko 2) osoittavat, että liberibakteeria esiintyy porkkanaviljelmillä Pohjois-Pohjanmaata lukuun ottamatta kaikilla kartoituksessa mukana olleilla alueilla. Keskimäärin noin puolella kartoitetuista porkkanaviljelmistä todettiin liberibakteeri. Syksyllä 2014 kerättiin näytteitä oireilevien porkkanakasvustojen lähistöllä sijaitsevista perunakasvustoista. Näiden näytteiden analysointi on vielä kesken.

Taulukko 2. Liberibakteerin kartoitukset.

Alue	Kartoitettu porkkanaviljelys	Liberibakteeri todettu	Todettujen osuus (%)
Varsinais-Suomi ja Lounais-Häme	25	21	84
Satakunta	11	5	45
Etelä-Savo	17	7	41
Etelä-Pohjanmaa	10	2	20
Pohjanmaa	11	4	36
Pohjois-Pohjanmaa	6	0	0
Yhteensä	80	39	49

Taulukko 3. Taimituotannon tarkastukset

Tarkastustyyppi	Kohteet			Tarkastukset		
	Suunniteltu	Toteutunut	Toteuma-%	Suunniteltu	Toteutunut	Toteuma-%
Kasvihuonetaimituotanto	13	12	92	140	125	89
Varmennettu taimituotanto	5	6	120	14	14	100
Taimitarhatuotanto	90	79	88	95	113	119
Istukassipulin tuotanto	1	0	0	2	0	0
Mansikan taimituotanto	2	2	100	2	2	100
Yhteensä	111	99	89	253	254	100

Taulukko 4. Puutarhatuotannon kartoitukset

	Kohteet			Tarkastukset		
	Suunniteltu	Toteutunut	Toteuma-%	Suunniteltu	Toteutunut	Toteuma-%
Kasvihuonekoristekasvituotanto	280	269	96	539	445	83
Kasvihuonevihannesten tuotanto	68	79	116	68	98	144
Mansikan tuotanto	44	14	32	44	14	32
Hedelmän tuotanto	86	77	90	86	77	90
Tulipolteen kiinteät havaintopaikat	74	80	108	74	80	108
Yhteensä	552	519	94	811	714	88

Taulukko 5. Perunan- ja sokerijuurikkaantuotannon tarkastusten toteutuminen

Tarkastustyyppi	Kohteet ¹⁾			Tarkastukset		
	Suunniteltu	Toteutunut	Toteuma-%	Suunniteltu	Toteutunut	Toteuma-%
Rengasmätäkartoitus ja jäljitys	103	72	70	103	72	70
Rengasmädän toimenpidevalvonta	8	10	125	15	17	113
Peruna-ankeroiskartoitus	108	111	103	108	111	103
Peruna-ankeroisen toimenpidevalvonta	33	38	115	33	38	115
Koloradonkuoriais- ja Epitrix-kartoitus	105	177	169	105	177	169
Koloradonkuoriaisen toimenpidevalvonta	25	38	152	100	88	88
Ritsomaniakartoitus	29	15	52	29	15	52
Yhteensä	411	461	112	493	518	105

Taulukko 6. Metsä- ja puutavaratuotannon tarkastusten sekä puisen pakkausmateriaalin tuonti- ja markkinavalvonnan toteutuminen.

Tarkastustyyppi	Suunniteltu	Toteutunut	Toteuma-%
Vienti- ja ISPM –sahat	18	27	150
Pakkausmateriaalin valmistajat	133	210	158
Mäntyankeroiskartoitus	500	495	99
Puisen pakkausmateriaalin tuonti- ja markkinavalvonta	599	513	86
Yhteensä	1250	1245	99

Rekisteröintiedellytysten tarkastukset

Rekisteröintiedellytysten tarkastukset ovat toteutuneet viime vuosina aiempaa paremmin (Taulukko 7). Rekisteriä on taimitarhojen osalta päivitetty, joten tarkastustavoitteet vastaavat paremmin tarkastusten piiriin kuuluvien toimijoiden määrää. Myös tarkastusten ohjeistusta ja koulutusta on kehitetty. Merkittäviä puutteita tarkastusten toteutumisessa oli Satakunnan, Hämeen ja Lapin alueilla. Hämeessä syynä oli muiden sektoreiden ylimääräiset tarkastukset, joiden vuoksi tarkastuksia ei ollut mahdollista tehdä täysimääräisesti. Lapissa ei tarkastuksia tehty resurssivajeen takia.

Taulukko 7. Rekisteröintiedellytystarkastusten toteutuminen.

Alue	Tavoite	Toteutunut	Toteuma-%
Uusimaa	21	17	81
Varsinais-Suomi	21	19	90
Satakunta	4	2	50
Häme	13	7	54
Pirkanmaa	6	5	83
Kaakkois-Suomi	1	1	100
Etelä-Savo	5	5	100
Pohjois-Savo	2	2	100
Pohjois-Karjala	7	7	100
Keski-Suomi	7	7	100
Etelä-Pohjanmaa	1	1	100
Pohjanmaa	10	8	80
Pohjois-Pohjanmaa	8	6	75
Kainuu	2	2	100
Lappi	5	0	0
Yhteensä	113	89	79

Makroeliöiden valvonta

Vuonna 2014 Suomessa aloitti yksi uusi makroeliöiden maahantuojaja. *Nesidiocoris tenuis* -ludetta löytyi yhdeltä viljelmältä Pohjanmaalta tammikuussa 2014, minkä johdosta tehty ludekartoitus vähensi muita kasvihuonekoristekasvituotannon tehtäviä tarkastuksia (Taulukko 8). Kartoituksessa ei löydetty *N. tenuis* -ludetta muilta viljelmiltä. Myös kaikki jauhiaisludetuotteet testattiin, mutta niistä ei löytynyt *N. tenuista*.

Taulukko 8. Makroeliöiden tarkastukset

Tarkastuskohde	Kohteet			Tarkastukset		
	Suunniteltu	Toteutunut	Toteuma-%	Suunniteltu	Toteutunut	Toteuma-%
Kasvihuonekoristekasvituotannon tarkastukset	66	27	41	66	27	41
Kasvihuonevihannestuotannon tarkastukset	45	40	89	45	64	142
Mansikantuotannon kartoitus	23	26	113	23	26	113
Markkinavalvonta	9	10	111	9	10	111
Yhteensä	143	129	90	143	127	89

Muissa kuin kasvihuonekoristekasvituotannon tarkastuksissa tavoiteltu tarkastustaso ylittyi. Yli puolella tarkastetuista viljelmistä oli käytössä makroeliöitä. Tarkastuksissa ei löydetty poikkeamia.

Ilmoituksia uusista makroeliötuotteista tuli 26 kpl. Vuonna 2013 ilmoituksia tuli 101 kpl, koska kaikki toimijat ilmoittivat markkinoimansa tuotteet 31.12.2013 mennessä uuden lainsäädännön voimaantuloon liittyen.

Lupahakemuksia tuli 4 kpl, joista yhdessä haettiin lupaa EPPO:n standardin PM 6/3 ulkopuoliselle lajille. Laji oli kuitenkin ollut käytössä Suomessa jo ennen vuoden 2013 lakimuutosta. Muut lupahakemukset koskivat kontukimalaista.

Markkinavalvonta

Puutarhakasvien taimiaineiston tarkastukset toteutuivat hyvin. Ammattiviljelmille toimitettavia taimia tarkastettiin säännöllisesti puutarhatukuissa ja kuluttajille meneviä taimia taimimyymälöissä. Kukkatukuissa tarkastettiin leikko- ja ruukkukukkia.

Ruokaperunan markkinavalvonnan tarkastukset jäivät suunniteltua vähäisemmiksi, koska ilmoituksia muiden EU-maiden välillä tapahtuvasta ruokaperunakauspasta ei juuri tullut. Venäjän asettama perunaa koskeva tuontikielto vähensi myös perunan markkinakauppaa EU:n sisällä, koska perunasta oli ylitarjontaa kaikkialla EU:ssa.

Taulukko 9. Markkinavalvonnan toteutuminen.

Tarkastuskohde	Kohteet			Tarkastukset		
	Suunniteltu	Toteutunut	Toteuma-%	Suunniteltu	Toteutunut	Toteuma-%
Taimimyymälät	142	151	106	142	151	106
Puutarhatukkuliikkeet ja välittäjät	9	5	56	49	45	92
Kukkatukut	32	31	97	62	49	79
Siemenperuna	46	54	117	46	54	117
Ruoka- ja teollisuusperuna	34	6	18	34	6	18
Yhteensä	263	247	94	333	305	92

Tuontitarkastukset

Tuonnin tarkastukset toteutuivat suurimmaksi osaksi vähintään tavoitteena olevilla tasoilla ja osin tavoiteltu tarkastustaso ylittyi (taulukot 10 ja 11). Tuontimäärät olivat samaa tasoa kuin aikaisempina vuosina. Kasvinterveystodistusta vaativista tuotteista Suomeen tuodaan eniten Venäjältä peräisin olevaa havupuutavaraa, jota tuotiin vuonna 2014 noin 3,8 miljoonaa kuutiometriä lähes 70 000 lähetyksenä. Toiseksi suurin tuoteryhmä tuonnissa ovat tuoreet hedelmät, joita tuotiin eri maista noin 18 000 tonnia (1 266 erää). Muiden kasvinterveystodistusta vaativien tuotteiden tuonti on vähäistä.

Taulukko 10. Eviran ja Ely-keskusten tekemät kasvituoitteiden tuontitarkastukset.

Tuoteryhmä	Tarkastettu		Tarkastettujen	
	Lähetysiä (kpl)	(kpl)	osuus	Tuontimäärä
Leikkokukat	1	1	100 %	600 kpl
Hyötösipulit	21	21	100 %	2 489 438 kpl
Ruukkukasvit (akvaariokasvit)	1	1	100 %	655 kpl
Pistokkaat ja taimet avomaalle	7	7	100 %	19 623 kpl
Pistokkaat ja taimet kasvihuoneeseen	69	69	100 %	989 070 kpl
Siemenet	4	1	25 %	11 kg
Lehtipuutavara	142	142	100 %	3 363,88 m ³
Alennetun tarkastuksen piiriin kuuluva havupuutavara Venäjältä	69 935	2282	3,3 %	97 752 m ³
Muu havupuutavara Venäjältä	187	187	100 %	5 660 m ³
Muu havupuutavara	25	25	100 %	1 482 m ³
Yhteensä	70 392	2736		

Taulukko 11. Tullin tekemät kasvisten tuontitarkastukset¹

Kasvilaji	Alkuperämaa / Vaadittu tarkastustaso	Lähetysiä	Tarkastettu	Tarkastettujen	Tuontimäärä (t)
		(kpl)	(kpl)	osuus	
Sitruhedelmät	Egypti 15 %	521	109	21 %	10 211
	Marokko 5 %	30	11	37 %	869
	Israel 10 %	346	55	16 %	6 633
	Peru 15 %	38	10	26 %	860
	Uruguay 15 %	8	3	38 %	192
	USA 15 %	19	3	16 %	390
Omenat	Argentiina 25 %	71	25	35 %	1 240
	Brasilia 25 %	38	18	47 %	695
	Chile 5 %	118	14	12 %	2 081
	USA 35 %	58	55	95 %	1 086
	Etelä-Afrikka 30 %	10	3	30 %	183
Päärynät	Argentiina 10 %	9	4	44 %	34
Yhteensä		1 266	310	24 %	24 474

¹ Määrät on ilmoitettu erinä, joita voi sisältyä useita yhteen lähetykseen.

Lähde: Tullin tilasto.

Taulukko 12. Tullin tekemät puisen pakkausmateriaalin tuontitarkastukset

Alue	Tarkastuksia (kpl)
Liikkuva näytteenotto	12
Liikkuva ryhmä Satakunta	52
Liikkuva ryhmä Pirkanmaa	6
Vaalimaan tullitoimipaikka	270
Nuijamaan tullitoimipaikka	5
Imatran tullitoimipaikka	6
Niiralan tullitoimipaikka	1
Liikkuva ryhmä Kotka-Hamina	6
Liikkuva ryhmä Perämeri	3
Liikkuva ryhmä Pirkanmaa	2
Yhteensä	363

Lähde: Tullin tilasto

Vientitarkastukset

EU:n ulkopuolelle vietiin 12 724 kasvinterveystodistusta vaativaa lähetystä (Taulukko 13). Lähetysten määrässä ei ollut muutosta edelliseen vuoteen verrattuna. Vietävät tuotteet tarkastettiin pääasiassa tuotantopaikoilla tehtävillä vientivalmiustarkastuksilla. Vientierien tarkastuksia tehtiin 39, joista 25 oli viljaerien tarkastuksia. 126 suunnitellusta vientierien tarkastuksesta toteutui 31 %.

Taulukko 13. Vientiä varten myönnettyt kasvinterveystodistukset

Todistustyyppi	Kpl
Jälleenvientitodistus	15
Korvaava terveystodistus	378
Muu terveystodistus	3 255
Terveystodistus peruna	218
Terveystodistus puutavara	8 691
Terveystodistus siemenperuna	133
Terveystodistus vilja	34
Yhteensä	12 724

Yhteistyössä Venäjän viranomaisten kanssa tehtiin perunaa ja taimiaineistoa vieville toimijoille viennin mahdollistavia tarkastuksia. Siemenperunan osalta vientieriä tarkastettiin helmikuussa sekä vuoden 2014 sadon osalta marraskuussa. Kaikille vientiin suunnitelluille siemenperunaerille saatiin vientilupa. Taimiaineiston osalta yhteistarkastus tehtiin heinäkuussa kolmella taimitarhalla, joille saatiin viennin poikkeuslupa. Luvan saaneiden toimijoiden osalta vienti on tämän jälkeen onnistunut.

Laboratoriomääritykset

Tarkastusten yhteydessä otettiin yhteensä 6463 näytettä, jotka tutkittiin Eviran kasvintuhoojajaoston laboratoriossa (Taulukko 14). Suurimmasta osasta näytteitä tutkittiin vaarallisia kasvintuhoojia. Eniten tutkittiin perunan rengasmätä- ja ankeroisnäytteitä sekä puisen pakkausmateriaalin ja maahantuodun puutavaran mäntyankeroisnäytteitä. Taimituotannosta otettiin näytteitä myös taimiaineistotuhoojien määrittämiseksi.

Taulukko 14. Kasvinterveyden valvonnassa tutkitut laboratorionäytteet.

Tarkastustyyppi	Näytteitä (kpl)
Kasvihuonetuotanto	683
Taimitarhatuotanto	485
Varmennettu taimituotanto	244
Perunantuotanto	1169
Saha- ja puutavaratuotanto	33
Muut kartoitukset	714
Puisen pakkausmateriaalin tuonti- ja markkinavalvonta	492
Venäjän tuontipuu	1033
Muu markkinavalvonta	285
Muu tuonti	1288
Vienti	37
Yhteensä	6463

3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys

Vaarallisen kasvintuhoojien esiintymät kasvintuotannossa

Kasvihuonetuotannossa todetut kasvintuhoojat ja niiden määrät olivat tavanomaisella tasolla. Etelänjauhiaisia levisi saastuneiden maljaköynnösten ja joulutähtien taimiaineiston mukana ja palsamin kuoliolaikkuvirusta ja tomaatin pronssilaikkuvirusta pääasiassa sineraarian taimien mukana. Edellä mainittujen virusten testauksessa ilmeni ongelmia, sillä osaksi oireettomista näytteistä löytyi virus ja oireellisista ei. Osa viroottisista eristä jäi todennäköisesti löytymättä tämän vuoksi. Tapauksen johdosta analyysimenetelmiä muutettiin (ks. luku 5.3 Korjaavat toimenpiteet).

Yhdeltä taimitarhalta todettiin versopoltetta, yhdeltä luumun rokkovirusta ja kahdelta omenan lisäversoisuustautia. Omenan lisäversoisuustaudin yleisyyttä taimitarhoilla selvitettiin, mutta sitä ei todettu muilta tutkituilta taimitarhoilta.

Taulukko 15. Vaarallisten kasvintuhoojien esiintymät vuosina 2012–2014 sekä uusien esiintymien suhteellinen osuus tarkastetuista tuotantopaikoista vuonna 2014

Kasvintuhooja	Uudet esiintymät /kpl			Uusien esiintymien
	2012	2013	2014	suhteellinen osuus
				2014
Etelänjauhiainen	16	81	35	10 %
Floridankärpänen	1			
Keltaperuna-ankerooinen	14	7	10	9 %
Koloradonkuoriainen	9	14	27	15 %
Krysanteeminsuonimiinaaja-kärpänen	1	1		
Krysanteemin valkoruoste	1			
Luumun rokkovirus			1	1,3 %
Mansikan kulmiolaikku	2	1		
Mansikan punamätä	55	28		
Omenan lisäversoisuustauti	1	2	7	4 %
Palsamin kuoliolaikkuvirus	2	2	4	1 %
Tomaatin pronssilaikkuvirus			10	3 %
Vaalea rengasmätä	1	1	1	1,4 %
Valkoperuna-ankerooinen	2	1		
Versopolte	1		1	0,02 %
Yhteensä	106	138	96	

Markkinointikiellot

Vain kahdessa kasvihuoneviljelmille toimitettavassa taimierässä todettiin vaarallisia kasvintuhoojia, vaikka kartoitusten perusteella saastuneita kasvieriä oli toimitettu monille viljelmille. Saastuneiden kasvierien määrä oli pienempi kuin edellisinä vuosina. Erityisesti monet kasvitaudit eivät aiheuta kasveihin taimivaiheessa oireita. Taimista on vaikea havaita etelänjauhiaisia silloin, kun niitä on vähän. Lisäksi osa riskikasveista toimitettiin viljelmille suoraan ilman, että niitä voitiin tarkastaa puutarhatukuissa.

Myös taimitarhakasveille annettiin markkinointikieltoja hieman edellisvuosia vähemmän. Sekä versopoltetta että kasvipassipuutteita todettiin aiempia vuosia vähemmän.

Taulukko 16. Puutarhakasvien markkinointikiellot kasvinterveyslain perusteella.

Syy	Kasvilaji	Erät (kpl)	Alkuperämaat
Etelänjauhiainen	Maljaköynnös	1	DK
Versopolte	Alppiruusu	2	FI, NL
Puuttuva ZP-kasvipassi	Ruusukvitteni	1	NL
Yhteensä		4	

Ammattiviljelmille toimitettavien istukassipulien laatu oli heikko ja yhteensä 16 000 kg istukkaita määrättiin markkinointikieltoon. Istukassipulien heikko laatu on viime vuosina haitannut ammattimaista sipulintuotantoa Suomessa. Vuonna 2013 tarkastuksilla kiinnitettiin erityistä huomiota kuunliljan X-

virukseen, jota myös löydettiin paljon. Vuonna 2014 samanlaista painotusta ei ollut, mutta siitä huolimatta X-virusta todettiin neljästä erästä.

Taulukko 17. Puutarhakasvien markkinointikiellot taimiaineistolain perusteella.

Syy	Kasvilaji	Erät (kpl)	Alkuperämaat
Kuunililjan X-virus	Kuunililja	4	FI, NL
Laatuviat	Sipuli	5	NL
Taimiaineistotuhoojat	Marjakuusi	2	FI, NL
Yhteensä		11	

Maahantuontikiellot

Maahantuontikielloja annettiin puutavaralle ja puiselle pakkausmateriaalille (Taulukot 18 ja 19). Kasviksille tai muille maahantuoduille tuotteille ei annettu maahantuontikielloja.

Taulukko 18. Puutavaran maahantuontikiellot.

Syy	Kpl	Alkuperämaat
Terveystodistuksessa väärä puulaji	1	RU
Lehtikuusisahatavarassa toukanreikiä	3	RU
Lehtikuusisahatavarassa toukanreikiä ja kuorta	2	RU
Vaadittava käsittely puuttuu (kataja)	1	Ei tiedossa
Yhteensä	7	

Taulukko 19. Puisen pakkausmateriaalin maahantuonti- ja markkinointikiellot.

Syy	Kpl	Alkuperämaat
Mäntyankeroinen	1	US
Eläviä tukkijäärän -toukkia, ei ISPM 15 -merkintää	1	RU
Ei ISPM 15 -merkintää tai merkintä puutteellinen	20	US, PT, TW, CN, CA, RU
Eläviä sukkulamatoja	38	US, PT, CN, TW, MX, RU, SK, ES, FR, TR, JP
Kuorta yli sallitun määrän	1	RU
Yhteensä	61	

3.2 Puutteiden analyysi

Kasvintuhoojat leviävät kesä- ja ruukkukukkaviljelmille toisista EU-maista tulevien taimiaineistojen mukana. Suomalaisten viljelijöiden mahdollisuus vaikuttaa taimien puhtauteen on vähäinen, sillä taimivälittäjiä on vain muutama. Suomeen markkinoitavat taimet on aina merkitty kasvipassilla, vaikka niistä osa on osoittautunut myöhemmin kasvintuhoojien saastuttamiksi.

Myös avomaan puutarhakasvien vaaralliset kasvintuhoojat ovat todennäköisimmin tulleet Suomeen EU-alkuperää olevan taimiaineiston mukana. Avomaan kasveilla tuhoojaesiintymät tulevat esille viiveellä, sillä kasvit ovat yleensä lepotilaisia ja oireettomia tullessaan, eikä ammattiviljelmille menevää taimiaineistoa edes pystyttäisi maahantulovaiheessa tarkastamaan. Hedelmäpuiden

taimiaineistoa on tuotu maahan myös laittomasti Venäjältä 2000-luvun aikana. Tämä aineisto on yksi mahdollinen tuhoojien leviämisreitti.

Suomalaisten toimijoiden tietämys vaarallisten kasvintuhoojien isäntäkasveista ja erityisesti kasvipassivaatimuksista on usein riittämätön, jotta he voisivat toimia riittävän vastuullisesti. Taimituottajien oma valvonta ei tällä hetkellä ole tarpeeksi tehokasta tunnistamaan kasvintuhoojaongelmia jo varhaisessa vaiheessa.

Saadun palautteen perusteella tiedetään, että ainakin tietyt toimijaryhmät eivät tällä hetkellä koe saavansa hyötyä kasvintarkastustoiminnasta, vaan jättävät ilmoittamatta kasvintuhoojaepäilyistään. Vaarallisten kasvintuhoojien torjuntatoimista maksettujen korvauksen lopettamisella on todennäköisesti ollut tähän oma vaikutuksena. Jatkossa onkin panostettava yhteistyön parantamiseen toimijoiden kanssa.

4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Kasvinterveysyksikön tavoitteena on, että yksikön laatutyö kattaa entistä paremmin koko valvontaprosessin. Tämän vuoksi ohjaus- ja arviointikäynnit ja sisäiset auditoinnit ulotetaan tarkastusten ja valvonnan suunnittelun ja ohjauksen lisäksi yksikön rajapintoihin, kuten kasvintuhoojien analytiikkaan ja riskinarviointiin. Yksikön tavoitteena on vuosittain tehdä 10-12 ohjaus- ja arviointikäyntiä 2-4 aihealueella. Osana yksikölle asetettujen säästötavoitteiden toteuttamista jouduttiin jättää vuodelle 2014 kaavailut ohjaus- ja arviointikäynnit tekemättä.

Yksi toimija antoi toistuvasti Eviralle palautetta tuotantopaikalle tehdyistä tarkastuksista ja ilmaisi epäluottamuksensa Eviran tutkimustuloksiin. Torjuntapäätöksen valvonnassa tehdyissä tarkastuksissa todettiin puutteita, eivätkä tarkastukset olleet täysin hallintolain mukaisia. Tarkastajia ohjeistettiin ilmoittautumaan toimijalle ennen tarkastusten aloittamisesta, jotta toimijalla on mahdollisuus olla paikalla ja seurata tarkastusta. Evira antoi toimijalle selvityksiä näytteiden analysoinnista, niiden luotettavuudesta sekä samoja näytteitä tutkineiden muiden laboratorioden antamista tuloksista. Lisäksi arvioitiin sitä, miksi toimijan itse ottamista ja tutkituttamista näytteistä oli saatu erilaiset tutkimustulokset.

Useamman Ely-keskuksen raportissa tuotiin esille tarve valvonnan alueellisesta kohdentamisesta, eli että valvontaa kohdennettaisiin kullekin alueelle merkittäviin tuotannonaloihin sen sijaan että kaikkea tarkastetaan joka alueella samalla tiheydellä.

5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

5.1 Toimijoiden säädöstentuntemuksen varmistaminen

Hedelmä- ja marjanviljelijöiden luentopäivillä pidettiin puheenvuoro vaarallisten kasvintuhoojien vaikutuksesta viljelyn tulevaisuuteen. Alan toimijoille ja suurelle yleisölle laadittiin 10 kasvinterveyttä ja taimiaineistoa koskevaa tiedotetta.

5.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Kasvinterveyden ja taimiaineiston valvonnasta havaituista puutteista seuraa lähtökohtaisesti aina seuraamus, kuten torjuntapäätös, maahantuontikielto, markkinointikielto tai huomautus, joten

seuraamukset on käsitelty luvussa 3.1 puutteiden yhteydessä.

5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Palsamin kuoliolaikkuviruksen ja tomaatin pronssilaikkuviruksen testauksessa ilmenneiden ongelmien vuoksi kokeiltiin erilaisia testausmenetelmiä. PCR-testi todettiin luotettavimmaksi ja se otettiin käyttöön vuoden 2014 aikana.

KATA-ELMO -hanke eli Eviran ELMO-järjestelmän käyttöönotto kasvinterveyden ja taimiaineiston valvonnassa onnistui kokonaisuudessaan hyvin. Hankkeen selkeitä myönteisiä tuloksia ovat tilasto- ja muitten raporttien saannin olennainen helpottuminen ja mahdollisten virhetallennusten löytäminen ajoissa. Laboratoriohenkilöstön työaikaa kuluu entistä vähemmän analyysitietojen kirjaamiseen. Sovellus mahdollistaa paperittoman tallennuksen, joskaan tähän ei ole käytännössä päästy sopivan tallennuslaitteen puuttuessa ja etäyhteyksien toiminnassa esiintyvien alueellisten ongelmien vuoksi. Paperilomakkeita käytetäänkin edelleen. Tarkastajien työaikaa sovelluksen käyttö vie vielä jonkin verran aiempaa enemmän muun muassa toimijoitten rekisteröinnin ja tarkastustulosten kirjausten hitauden vuoksi.

6 VALVONNAN RESURSSIT

Valvontasuunnitelma toteutui hyvin, joten resurssit olivat suurimmaksi osaksi riittävät. KATAELMO -hanke vaati yksiköltä merkittävän työpanoksen. Ely-keskuksista ainoastaan Lappi raportoi resurssivajeesta. Venäjältä tuotavan havupuutavaran tarkastuksiin varatut kasvinterveysyksikön resurssit ovat niin niukat, että kolmen prosentin tarkastustason saavuttaminen vaarantuu, jos tulee esimerkiksi yllättäviä sairaslomia.

Taulukko 20. Työajan suunniteltu ja toteutunut käyttö.

Tarkastustyyppi	Evira		Työaika (htp) ELY-keskus		Valtuutetut	
	suunniteltu	toteutunut	suunniteltu	toteutunut	suunniteltu	toteutunut
Tuotantopaikka- ja markkinavalvonta	638	1520	1173	1526	207	263
Tuontitarkastukset	1090	764	155		5	0
Vientitarkastukset	47	55	13	107*	13	0
Rekisteröintiedellytysten tarkastukset	9	70	19			
Muut kasvintarkastustehtävät	355	777	742	906		
Yhteensä	2139	3186	2102	2539	225	263
Toteuma-%		149 %		121 %		116 %

*) Sisältää kaikki maksulliset tarkastukset (tuonti, vienti ja rekisteröintiedellytykset).

Tarkastajien koulutus

Koulutusta kasvinterveys- ja taimiaineistotarkastuksiin järjestettiin seuraavasti:

- Tammi-maaliskuussa kuusi ELMO-järjestelmän käyttäjäkoulutusta. Osallistujia oli yhteensä 55 henkilöä.

- Tammi-kesäkuussa 5 makroeliöiden valvonnan koulutusta, joihin osallistui yhteensä 21 henkilöä.
- Toukokuussa kasvintarkastajien peruskoulutukset uusille tarkastajille, osallistujia 8 henkilöä.
- Uusien tarkastajien koulutus: 8 henkilöä. Peruskoulutus jatkui videoyhteyden välityksellä loppuvuoden ajan siten, että kaikki tarkastussektorit käytiin läpi.

7 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN

Taimitarhoilla aloitetaan emokasvien ja perusrunkojen testaus piilosaastutanäytteistä luumun rokkoviruksen ja omenan lisäversoisuustaudin varalta, koska näitä kasvintuhoojia on todettu taimitarhoilla ja on tarpeen varmistaa lisäysmateriaalin puhtaus vaarallisista kasvintuhoojista kasvinterveysasetuksen mukaisesti. Lisäksi tulevina vuosina on kiinnitettävä erityistä huomiota taimitarhojen emokasvien kasvatusolosuhteisiin, jotta taimitarhat voivat varmistaa lisäysaineistonsa puhtauden.

Tullin tekemät puupakkaustarkastukset on pyrittävä kohdentamaan paremmin sen mukaan miten puista pakkausmateriaalia tulee maahan eri maahantuontipaikkojen kautta ja missä on suurin tuhoojien leviämiskahva. Tällä hetkellä tarkastukset jakautuvat hyvin epätasaisesti maahantuontipaikkojen välille. Tarkastuksia tehdään eniten itärajalla, vaikka Venäjältä tuotava pakkausmateriaali ei ole kaikkein riskialtinta tavaraa. Tarkastuksia pitäisi kohdentaa enemmän niille maahantuontipaikoille, joiden kautta tulee maahan esimerkiksi kiinalaista ja yhdysvaltalaisista pakkausmateriaalia.

Tullin kanssa sovitaan Venäjältä tuotavan havupuutavaran tilastojen sujuvammasta toimittamisesta, jotta tavoitteena olevan kolmen prosentin tarkastustason toteutumista pystyttäisiin seuraamaan paremmin.

Vientitarkastukset on suunniteltava paremmin vastaamaan tasoa, jolla ne voidaan toteuttaa. Vientitarkastusten toteumataso on ollut alhainen jo usean vuoden ajan. Tarvitaan myös parempi ohjeistus siitä, mitkä kaikki lähetykset tarkastetaan eräkohtaisina tarkastuksina ennen vientiä ja mitkä tuotteet tarkastetaan vientivalmiustarkastuksina.

Inspektioner på Åland 2014

Inspektion	Antal	Prov	Konstaterad	Areal (ha)
Ringröta	2	2	0	
Potatiscystnematod	3	5	0	7,93
Häxkvast	9	32	12	
Koloradoskalbagge	1	0	0	
Päronpest	4	35	15	

Marknadsövervakning	Antal	Prov	Konst.	Ursprung	
Plantbutik, päronpest	2	0	0	SE	
Plantbutik, Phytophth.	1	1	0	SE	
Plantbutik, utsädespot.	2	0	0	SE	
Chips, utsäde	7	7	0	DK	ZP-pass saknades i 2 partier
	3	3	0	NL	
	1	1	0	DE	
	1	1	0	UK	
	1	1	0	F	
	2	2	0	LV	

Päronpest konstaterades för första gången på Åland och i Finland år 2014. Förekomsten upptäcktes i en päronodling i sorten "Concorde" samt i ett pollineringssträd planterat bland sorten 'Clara Frijs'. Träden härstammar från Belgien och planterades 2009.

Bekämpningsåtgärderna går ut på att förstöra samtliga 38 träd där man misstänker eller har konstaterat päronpest. En buffertzona med en radie om 1 km bildas runt odlingen. Inom buffertzonen råder pollineringsförbud under päronens blomningstid samt förbud att överlåta och marknadsföra plantor av värdväxter för päronpest. Noggrann kartläggning av päronpest kommer att ske inom buffertzonen samt i övriga päronodlingar på Åland under år 2015.

Häxkvast fytoplasma konstaterades första gången på Åland år 2012. Sjukdomen kartlades under 2013 och ytterligare under 2014. Efter provtagningen 2014 kunde man konstatera att sjukdomen är allmänt förekommande på Åland och att sjukdomen inte kan utrotas. Bekämpningsåtgärderna går ut på ett förbud att leverera plantor av äppelträd samt annat förökningsmaterial av äppel från gården där man konstaterat häxkvast.

OSA II METSÄNVILJELYAINEISTO

SISÄLLYS

1	ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA.....	18
2	VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN.....	18
3	TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTEN MUKAISUUS.....	20
3.1	Todetut puutteet ja niiden yleisyys	20
3.2	Puutteiden analyysi.....	21
4	AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE.....	23
5	ENNALTA EHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	23
5.1	Toimijoiden säännösten tuntemuksen varmistaminen.....	23
5.2	Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen.....	24
6	VALVONNAN RESURSSIT	24
7	TOIMINNAN KEHITTÄMISTARPEET.....	24

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAJUUDEN TOTEUTUMISESTA

Metsänviljelyaineiston perusaineiston hyväksymisen ja tarkastuksen osalta tarkastustavoitteet saavutettiin. Tarkastettu määrä oli vähän ennakoitua pienempi. Kaikki tarkastettavaksi haetut siemenviljelykset tarkastettiin ja työn tuottavuus henkilötyöpäivää kohden oli korkea. Kantatodistukset (158 kpl) myönnettiin ja laskutettiin kohtuullisen ajan kuluessa hakemuksen saapumisen jälkeen.

Metsäpuiden taimitarhojen tarkastuksia tehtiin tavoitemäärä vähemmän. Tarkastusmäärää jouduttiin pienentämään, koska tarkastajan virka oli osan vuotta täyttämättä. Erityyppisiä tuotantopaikkojen tarkastuksia tehtiin 163 kappaletta. Niissä annettiin yhteensä 3 kirjallista huomautusta. Huomautusprosentti oli hieman edellisvuotta pienempi (taulukko 8). Yhdelle taimierälle annettiin määräaikainen markkinointikielto.

Valvontaa tukevalle työlle asetetut tavoitteet saavutettiin. Metsänviljelyaineiston sähköisen asioinnin järjestelmää (MEVI –tietojärjestelmä) ylläpidettiin ja kehitettiin erillisen suunnitelman mukaisesti. Metsänviljelyaineiston toimittajarekisterin ylläpidossa panostettiin markkinointi toimipisteiden rekisteritietojen tarkastukseen. Myös Eviran internet-sivustoa kehitettiin edelleen.

Vuonna 2014 osallistuttiin aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön. Evira oli merkittävällä panoksella mukana OECD:n metsäpuiden siemen- ja taimijärjestelmän toiminnassa ja kehittämisessä. Maa- ja metsätalousministeriötä avustettiin EU:n lisäysaineistolainsäädännön uudistustyössä ja pohjoismaista yhteistyötä tehtiin NordGen Metsän puitteissa.

2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

Vuonna 2014 tarkastettiin 10 siemenviljelystä, joiden pinta-ala oli yhteensä 177 ha (taulukko 1). Tarkastusmäärä oli 10 hehtaaria ennakoitua pienempi. Tarkastukseen käytettiin 44 henkilötyöpäivää. Yhden henkilötyöpäivän aikana tarkastettiin keskimäärin 4 ha. Yhdeltä uudelta siemenviljelykseltä kerättiin perustamistarkastuksen yhteydessä 50 oksanäytettä. Näytteiden pluspuukloonien oikeellisuus analysoitiin Metsäntutkimuslaitoksella mikrosatelliittimarkkereihin perustuvilla laboratoriomenetelmillä.

Metsäpuiden siementen alkuperäketjun valvonta sisältää kaikki siementen tuotantovaiheet käpyjen tai siementen keräyksestä niiden karistamiseen, puhdistamiseen, pakkaamiseen ja markkinointiin saakka. Vuoden aikana käsiteltiin 193 siemenkeräysilmoitusta (taulukko 1). Määrä on edellisvuotta suurempi, koska männyn ja kuusen syksyllä 2014 tuleentunut siemensato oli kohtalainen. Kantatodistuksia myönnettiin vähän ennakoitua enemmän, 158 kappaletta. Kaikki siemenkeräysilmoitukset ja kantatodistushakemukset käsiteltiin sähköisillä lomakkeilla Eviran MEVI-tietojärjestelmän verkkopalvelun välityksellä. Siemenkeräysilmoitusten käsittelyyn käytettiin viisi ja kantatodistusten myöntämiseen kuusi henkilötyöpäivää.

Metsäpuiden siementen ja taimien tuotantopaikkoja ja varastoja valvotaan säännöllisin tarkastuksin. Vuonna 2014 tarkastettiin 28 metsäpuiden taimitarhaa ja -varastoa (taulukko 1). Määrä alitti tavoitteen seitsemällä. Tarkastustavoitetta jouduttiin alentamaan, koska tarkastajan virka oli osan vuotta vailla hoitajaa. Taimitarhojen tarkastukseen käytettiin 23 henkilötyöpäivää. Yhden työpäivän aikana

tarkastettiin keskimäärin 1,2 tuotantopaikkaa. Siemenkeräyksen valvontaa ei tarkastajaresurssien vähäisyyden vuoksi tehty.

Tarkastustiedot tallennettiin MEVI -tietojärjestelmään tarkastuspaikoilla aina, kun se oli verkkoyhteyksien puolesta mahdollista. Toimijoita kannustettiin käyttämään tietojärjestelmää tarkastuspöytäkirjojen tarkasteluun ja korjaavien toimenpiteiden ilmoittamiseen.

Kun metsänviljelyaineistoa siirretään Suomesta toiseen EU-jäsenvaltioon, Eviran on toimitettava tästä tiedot ostajamaan toimivaltaiselle viranomaiselle. Tietolomakkeita vaihdettiin 112 kappaletta. Määrä oli neljänneksen ennakoitua pienempi (taulukko 1).

Taulukko 1. Metsänviljelyaineiston kaupasta annetun lain valvonnan suoritteet.

Tehtävä	Tarkastustavoite / tarkastusmääräarvio 2014		Toteutuma 2014	
	Suoritteiden määrä	Työaika, htp	Suoritteiden määrä	Työaika, htp
Perusaineiston hyväksyminen ja tarkastus				
– Siemenviljelysten tarkastus	187 ha	43	177 ha	44
– Hakemukset luokkaan testattu	0	0	1	0,5
– Siemenkeräysmetsiköt	0	0	0	0
– Kloonit	0	0	0	0
Alkuperäketjun valvonta				
– Siemenkeräysilmoitusten käsittely	200	4	193	5
– Kantatodistusten antaminen	150	5	158	6
– Siemenkeräysten valvonta	6	3	0	0
Tuotannon tarkastukset				
– Taimitarhat ja –varastot	35	26	28	23
– Siemenkaristamo, -pakkaamo ja –varasto	2	2	0	0
– Siementen pakkauspiste	1	1	0	0
Markkinoinnin valvonta				
– Tietolomakkeiden käsittely	150	6	112	5
– Muu markkinoinnin valvonta	1	1	0	0

3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTEN MUKAISUUS

3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys

Säädösten mukaan metsänviljelyaineiston tuottamiseen saa käyttää vain sellaista perusaineistoa, joka täyttää aineistolle asetetut hyväksymisen vähimmäisvaatimukset. Siemenviljelysten vaatimusten täyttymistä valvottiin siemenviljelysten harvennusten jälkeen tehtävien maastotarkastusten ja uusien siemenviljelysten perustamistarkastusten avulla. Harvennettujen siemenviljelysten tarkastuksissa havaittiin puutteellisuuksia, jotka määrättiin korjattavaksi ennen siemenviljelysten muutosten hyväksymistä. Puutteet korjattiin ja perusaineiston muutokset hyväksyttiin vuoden 2014 kuluessa.

Myös uuden viljelyksen tarkastuksessa havaittiin korjausta vaativia puutteita, jotka korjataan keväällä 2015. Uusien siemenviljelysten pluspuukloonien oikeellisuutta valvottiin laboratorioanalyysien avulla. Laboratorioanalyseissä ei havaittu puutteita.

Metsänviljelyaineistoa saa tuottaa, markkinoida ja maahantuoda vain sellainen toimittaja, joka on merkitty Eviran ylläpitämään metsänviljelyaineiston toimittajarekisteriin. Toimijoiden rekisteröinti tarkastettiin 28 toimipisteessä. Tarkastuksessa ei havaittu puutteita (taulukko 2).

Metsänviljelyaineiston toimittajan on pidettävä tuottamastaan, ostamastaan sekä markkinoimastaan metsänviljelyaineistosta tuotantokirjanpitoa. Tuotantokirjanpito tarkastettiin 28 toimipisteessä. Tarkastuksessa ei havaittu puutteita (taulukko 2).

Metsänviljelyaineistoerät on yksilöitävä ja pidettävä erillään kaikkien tuotannon vaiheiden aikana. Erillään pito ja yksilöinti tarkastettiin 24 toimipisteessä. Tarkastuksessa ei havaittu puutteita (taulukko 2).

Metsänviljelyaineiston markkinoijan täytyy toimittaa ostajalle säädösten mukaiset tiedot joko pakkauksissa tai markkinoitavaa erää seuraavissa asiakirjoissa, kuten läheteessä. Taimietiketin tiedot tarkastettiin 28 taimitarhalla. Taimietikettien tiedoissa oli puutteita yhdellä taimitarhalla ja puutteesta annettiin kirjallinen huomautus (taulukko 2).

Metsänviljelyaineiston kaupan säädösten mukaan enintään 5 % markkinoitavan taimierän taimista saa olla sellaisia, jotka eivät täytä laissa määritettyjä laatuvaatimuksia. Taimien laatua tarkastettiin 28 taimitarhalla yhteensä 85 taimierästä. Kahdessa taimierässä havaittiin liian paljon säädösten vastaisia taimia. Toisesta taimierästä annettiin kirjallinen huomautus ja toiselle annettiin määräaikainen markkinointikielto ja se määrättiin uudelleen lajiteltavaksi (kuva 2). Taimien laatua tarkastettiin yhteensä 17 313 taimesta, joista 0,5 % oli metsänviljelykelvottomia niissä esiintyneiden vikojen vuoksi (taulukko 3).

Lähes kaikki metsäpuiden taimituottajat ja siementen karistajat ovat kasvipassivelvollisia, sillä koivuntaimia lukuun ottamatta muut tärkeimmät puiden taimet ja männyn siemenet pitää varustaa säädösten mukaisilla kasvipassimerkinnöillä, kun niitä markkinoidaan toisille toimijoille tai metsänomistajille. Kasvipassivaatimukset tarkastettiin 27 toimipisteessä. Yhdessä toimipisteessä havaittiin puutteita, joista toimijaa huomautettiin kirjallisesti (taulukko 2).

EU:n komission päätöksen (2007/433/EY) perusteella jäsenmaat veloitettiin kartoittamaan *Gibberella circinatum*in esiintymistä alueillaan, koska sienien leviäminen Euroopassa halutaan estää. *G. circinatum* on vaarallisena pidetty mäntyjen ja douglaskuusen sienitaudinaiheuttaja. Sirkkataimille se aiheuttaa taimipoltetta. Kartoitus tehtiin isäntäkasvien visuaalisena tarkasteluna yhteensä 15 metsäpuiden taimitarhalla. Taimipolteen oireita ei todettu eikä näytteitä voitu näin ollen ottaa.

3.2 Puutteiden analyysi

Siemenviljelysten muutosten tarkastuksissa havaitut poikkeamat harvennussuunnitelmasta olivat vähäisiä ja ne voitiin korjata. Siemenviljelyksiltä määrättiin poistettavaksi harvennussuunnitelman vastaisesti jätettyjä puita ja ns. perusrunkoja, joiden jalostettu osa oli kuollut. Määrättyjen korjausten jälkeen kaikki siemenviljelyksille tehdyt muutokset voitiin hyväksyä.

Kaikki tarkastetut metsänviljelyaineiston toimittajat kuuluivat metsänviljelyaineiston toimittajarekisteriin. Toimijat olivat myös säädösten mukaisesti ilmoittaneet toiminnassa tapahtuneista oleellisista muutoksista. Metsänviljelyaineiston toimittajarekisterin tietojen kattavuus ja oikeellisuus ovat tärkeitä tarkastustyön suunnittelun ja toteutuksen kannalta. Metsänviljelyaineiston toimittajat ovat hyvin perillä velvollisuudestaan ilmoittaa toiminnassa tapahtuneista muutoksista. Toimijat olivat myös hyvin perillä velvollisuudestaan pitää tuotantokirjanpitoa.

Metsänviljelyaineistoerien erillään pidosta ja yksilöinnin puutteista ei huomautettu yhtään toimijaa. Tarkastustulos oli selvästi parempi kuin edellisenä vuonna. Ostajalle annettavissa tiedoissa olleista puutteista huomautettiin yhtä toimijaa. Kullakin toimijalla havaitut puutteet koskivat vain muutamaa metsänviljelyaineistoerää, joiden etikettien tiedoista löytyi virheellisiä merkintöjä. Yhdessäkään tapauksessa ei ollut kyseessä systemaattinen rikkomus, josta olisi seurannut markkinointikielto.

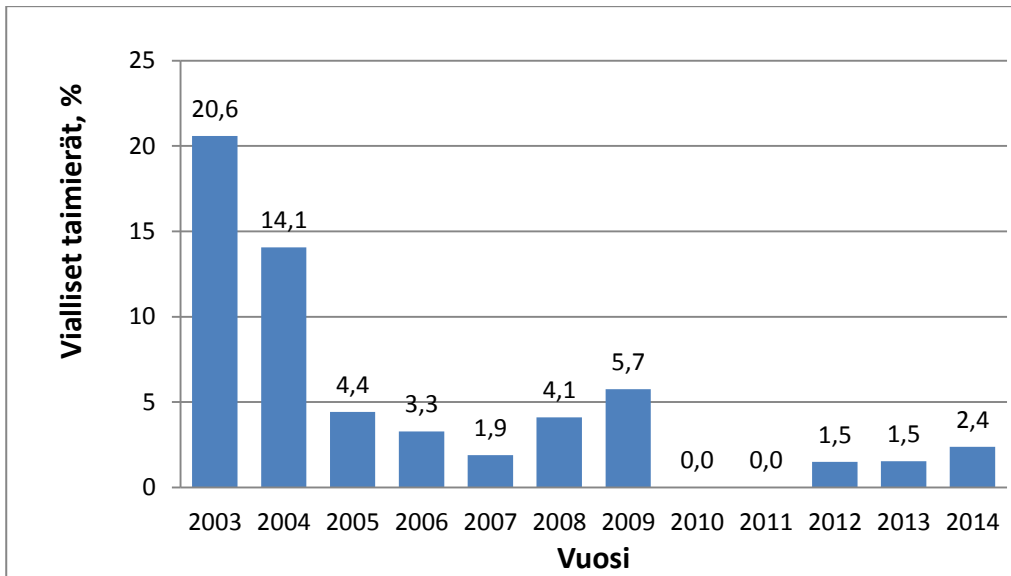
Metsäpuiden taimien laatu oli hyvä. Säädösten vastaisia taimia oli vain 0.5 % tarkastetuista taimista. Yleisimmät hylkäykseen johtaneita vikoja olivat kasvintuhoojien aiheuttamat vioitukset, taimen juuriston puutteellinen kehitys ja se, että taimen pituus oli alle ilmoitetun minimipituuden (taulukko 3). Yksi koivun taimierä määrättiin määräaikaiseen markkinointikieltoon uudelleen lajittelun ajaksi, koska siinä oli liian paljon koivun laikkutaudin vioittamia taimia (taulukko 2). Yhdelle toimijalle annettiin kirjallinen huomautus, jonka syynä oli se, että juuristo ei sitonut riittävästi juuripaakkua.

Taulukko 2. Tarkastustilasto sellaisten säädösten vastaisuuksien esiintymisestä, joista toimijalle on annettu kirjallinen huomautus tai markkinointikielto.

Tarkastuskohde	2013			2014		
	Tarkastuksia,	Säädösten vastaisuuksia,		Tarkastuksia,	Säädösten vastaisuuksia,	
	Kappaletta	Kappaletta	%	Kappaletta	Kappaletta	%
Rekisteröinti	35	0	0	28	0	0
Tuotantokirjanpito	35	0	0	28	0	0
Erillään pito ja yksilöinti	31	0	0	24	0	0
Ostajalle annettavat tiedot						
- Taimet	34	9	26	28	1	4
- Kävyt ja siemenet	2	0	0	0	0	0
Taimien laatu	30	1	3	28	2	8
Kasvipassivaatimukset	34	0	0	27	1	4
Yhteensä	201	10	5	163	4	2

Taulukko 3. Taimien viat.

Vialliset taimet	2013	2013	2014	2014
	kpl	%	kpl	%
Kasvintuhoojat tai niiden voitukset yht.	28	34,6	50	27,0
a) hyönteiset	0	0	0	0
b) sienet	28	34,6	34	18,4
c) eläimet	0	0	16	8,6
Juuristo yht.	17	21,0	59	31,9
d) voimakkaasti kaareutunut	0	0	0	0
e) haitallisesti kiertynyt	0	0	0	0
f) puutteellisesti kehittynyt	1	1,2	0	0
g) ei sido riittävästi paakkua	16	19,8	59	31,9
Verso yht.	21	25,9	19	10,3
h) voimakkaasti kaareutunut	7	8,6	7	3,7
i) taimi on voimakkaasti haaroittunut	7	8,6	4	2,2
j) Latvakasvain epänormaali	7	8,6	8	4,4
Kuori / neulas / silmu yht.	3	3,7	15	8,1
k) haitallisia kuorivikoja	1	1,2	1	0,5
l) repeytymiä	1	1,2	0	0
m) paleltumisvaurioita	0	0	14	7,6
n) kuivumisvaurioita	1	1,2	0	0
Muu vika yht.	12	14,8	42	22,7
o) alle ilmoitetun minimipituuden	7	8,6	12	6,5
p) muu	5	6,2	30	16,2
Säädösten vastaisia taimia yhteensä	81		185	
Tarkastettuja taimia	18144		17313	
Tarkastettuja taimieriä	65		85	

Kuva 2. Säädösten vastaiset taimierät vuosina 2003–2014.

4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Metsänviljelyaineiston valvontaa ei auditoitu vuonna 2014. Vuoden aikana saatiin positiivista palautetta monipuolisista verkkosivuista ja hyvin toimivasta sähköisestä asiakaspalvelujärjestelmästä.

5 ENNALTA EHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

5.1 Toimijoiden säännösten tuntemuksen varmistaminen

Metsänviljelyaineiston kaupan valvonnassa käytetään Eviran ulkopuolisille asiakkaille suunnattua sähköistä asiakaspalvelua (extranet). MEVI-järjestelmän avulla asiakkaat voivat tehdä siemenkeräysilmoituksia, hakea kantatodistuksia ja ilmoittaa muihin EU-maihin markkinoiduista siemen- ja taimieristä. Evira seuraa järjestelmän avulla siementen alkuperäketjua metsästä tai siemenviljelykseltä karistamoille, myöntää kantatodistukset ja valvoo metsänviljelyaineiston kauppaa EU:n sisämarkkinoilla. Järjestelmän avulla palvellaan myös perusaineistoasiakkaita ja Metlaa tarjoamalla heidän käyttöönsä siemenviljelysten suunnittelussa ja hoidossa tarvittavat tiedot ja dokumentit verkkopalvelun välityksellä. Järjestelmä käytetään myös valvontatietojen kokoamiseen ja raportointiin.

Metsänviljelyaineiston toimittajarekisterin ylläpidossa panostettiin markkinointi toimipisteiden rekisteröintitietojen tarkastukseen. Kaikille metsähoitoyhdistykselle ja metsäpalveluyrityksille lähetettiin rekisteriotteet ja heitä pyydettiin tarkastamaan ja korjaamaan tietojen oikeellisuus. Perusaineistorekisteriin päivitettiin muuttuneet tarkastustiedot ja tehtiin tavanomaiset vuosipäivitykset.

Tiedotusta varten pidetään yllä verkkosivustoa, jonka välityksellä ajantasainen tieto on saatavissa. Metsänviljelyaineiston kauppaan, kasvipassin käyttöön ja MEVI-tietojärjestelmään liittyvistä asioista ja tarkastustuloksista tiedotettiin aktiivisesti sidosryhmille tarkastusten yhteydessä. Uudet MEVI-tietojärjestelmän käyttäjät perehdytettiin järjestelmän käyttöön puhelinneuvonnan ja sähköpostiviestinnän avulla. Lisäksi annettiin muuta valvontaan liittyvää puhelin- ja sähköpostineuvontaa.

Vuonna 2014 osallistuttiin aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön. Evira oli merkittävällä panoksella mukana OECD:n metsäpuiden siemen- ja taimijärjestelmän toiminnassa ja kehittämisessä. Maa- ja metsätalousministeriötä avustettiin EU:n lisäaineistolainsäädännön uudistustyössä ja pohjoismaista yhteistyötä tehtiin NordGen Metsän puitteissa. Evira järjesti yhteistyössä Metsäntutkimuslaitoksen ja Kekkilä Oy:n kanssa NordGen Metsän rahoituksella toimijoille suunnatun teemapäivän Jyväskylässä.

5.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Tuotantopaikkojen valvonnan yhteydessä voidaan toimijalle antaa huomautus tai kieltää säädöstenvastaisen metsänviljelyaineiston markkinointi. Metsänviljelyaineiston valvontatarkastuksissa havaitut säännösten vastaisuudet olivat luonteeltaan kohtalaisen vähäisiä puutteellisuuksia, jotka olivat helposti korjattavissa. Erilaisia tarkastuksia tehtiin yhteensä 163 kappaletta. Kirjallisia huomautuksia annettiin 3 kappaletta (taulukko 4). Määräaikaista markkinointikieltoja annettiin yksi. Korjaavia toimenpiteiden toteuttamista seurataan MEVI-tietojärjestelmän avulla.

Taulukko 4. Seuraamukset säädösten noudattamatta jättämisestä.

Seuraamukset	2013	2013	2014	2014
	kpl	%	kpl	%
Kirjallinen huomautus	10	5	3	1,8
Määräaikainen markkinointikielto	1	0,5	1	0,6

6 VALVONNAN RESURSSIT

Metsänviljelyaineiston valvonnasta vastaavat kasvinterveysyksikön ylitarkastaja ja tarkastaja. Tarkastajan virka oli vailla hoitajaa noin kolmen kuukauden ajan. Vuoden 2014 taimitarhatarkastuksissa käytettiin apuna yksikön yhtä muuta tarkastajaa.

7 TOIMINNAN KEHITTÄMISTARPEET

Toiminnan kehittämisessä on tulevana vuosina otettava huomioon metsäpuiden siemen- ja taimituotannossa tapahtuvat rakenteelliset muutokset. Taimituotanto keskittyy yhä harvempiin toimipisteisiin, joiden koko kasvaa. Tarkastettavien taimitarhojen määrätavoitetta voidaan vähentää 30:een, mutta samalla yhteen toimipisteeseen tarvittava työaika kasvaa.

Myös taimien tuotantomenetelmissä tapahtuu muutoksia lähivuosina. Alkiomonistukseen perustuvan taimien tuotantotekniikan käyttöönotto metsäpuiden taimituotannossa on yksi merkittävimmistä muutoksista lähivuosina. Kasvullisen lisäyksen yleistyminen edellyttää Eviralta valmiutta klooniyhdistelmien rekisteröintiin. Tämä tulee ottaa huomioon kehitettäessä MEVI –tietojärjestelmää.

Metsänviljelyaineistorekistereihin pitää merkitä käyttöalue luokkiin alustavasti testattu ja testattu kuuluvalla aineistolla. Käyttöalueiden määrittelyä tarkennetaan Luonnonvarakeskus Lukessa käynnissä olevassa hankkeessa siten, että käyttöalueiden määrittelyssä voidaan ottaa nykyistä

paremmin huomioon ilmastonmuutos ja jälkeläiskokeiden antamat tulokset. Eviran pitää varautua käyttöalueiden muutoksen toimeenpanoon käytännössä.